

NAUTIČKI TURIZAM – DEFINICIJE I DILEME

Nautical Tourism – Definitions and Dilemmas

UDK 338.48:797.1

Prethodno priopćenje
Preliminary communication

Sažetak

Nautički turizam fenomen je koji je u protekla tri desetljeća zabilježio jednu od najviših razvojnih stopa poznatih u europskom i hrvatskom gospodarstvu. Ekonomski prognostičari razvoja turizma slažu se da se nautički turizam nalazi u početnom razvojnom razdoblju i da se visoki rezultati tek očekivaju. Razvoj nautičkog turizma sa znanstvenog aspekta nedostatno je zastupljen u turističkoj znanosti. Za Hrvatsku to je nova gospodarska razvojna šansa, što je potaknulo sve življu znanstvenu i istraživačku aktivnost u nas i općenito na Mediteranu. Da bi se bolje razumjelo što se može očekivati od nautičkog turizma, potrebno ga je prije svega definirati, i to kao multifunkcionalnu djelatnost. Već postojećoj definiciji i razvrstavanju nautičkog turizma nastalima u humanističkoj školi u Zadru, potrebno je sučeliti i pridružiti nove oblike definiranja i razvrstavanja.

U tom smislu, nautički se turizam definira s nekoliko praktičnih i znanstvenih aspekata, ali najjednostavnije bi bilo: nautički je turizam multifunkcionalna turistička djelatnost s veoma izraženom pomorskom komponentom.

Praktična podjela nautičkog turizma temelji se na nekoliko izvora, i to na legislativnom i statističkom, kojemu pridružujemo Nacionalnu klasifikaciju djelatnosti. Tako se nametnula osnovna podjela nautičkog turizma na:

1. luke nautičkog turizma,
2. charter,
3. cruising.

Unutar te podjele praksa je uputila i na druge podvrste pa ih je potrebno znanstveno istražiti i razvrstati.

Zašto je ovakvo razvrstavanje praktično i logično? Što je uporište znanstvenom definiranju nautičkog turizma s praktičnog aspekta? Negira li taj praktični pristup razvrstavanje Humanističke škole? Zbog čega definiramo i razvrstavamo nautički turizam? Sve su to pitanja na koja se u ovom članku daje iscrpan odgovor.

Gljučne riječi: cilj definiranja, metodologija definiranja, izvori definiranja, humanistička škola nautičkog turizma, znanstveno-praktična škola nautičkog turizma, razvrstavanje

nautičkog turizma, luke nautičkog turizma, charter, cruising.

Summary

Nautical tourism is a phenomenon which has recorded in the last three decades one of the most developed rate well-known in European and Croatian economy. Economic predictors of tourism development agree that nautical tourism is at the initial developing period and the valuable developed results are only to be expected. The development of nautical tourism from the scientific print of view has not been sufficiently presented in tourist science. Nautical tourism means a new economic developing chance for Croatia and that has stimulated ever growing, vivid, scientific and research activity in Croatia and on the Mediterranean. To understand better what we can expect from nautical tourism, first of all, it is necessary to define it. Nautical tourism, being a multi-functional activity, is possible to be investigated and defined in multi-disciplinary way. It is necessary to confront and add some new forms of defining and classification to already existing, definition and classification of nautical tourism developed at the School of Humanistic Science – Zadar.

In this respect nautical tourism is defined with some practical and scientific aspects but the simplest definition is nautical tourism is a multi-functional touristic activity with a very emphasized nautical component.

A practical division of nautical tourism is based on several sources, legislative, statistical which is added by National classification activity. In that way the basic classification of nautical tourism has been imposed:

1. Ports of nautical tourism
2. Charter
3. Cruising

Within this division the practice has been shown other sub-divisions which are necessary to be investigated and classified.

*prof. dr. sc. Tihomir Luković, Sveučilište u Dubrovniku

Why is this classification practical and logical? What is the point to scientific definition of nautical tourism from practical aspect? Does the practical classification of nautical tourism negate classification of the School of Humanistic Science? Why is nautical tourism defined and classified. All these questions have been answered here in detail.

Key words: purpose of defining, methodology of defining, sources of defining, humanistic school of nautical tourism, scientific-practical school of nautical tourism, classification of nautical tourism, ports of nautical tourism, charter, cruising.

1. Uvodno obrazloženje ili zašto definicija?

Introductory Explanation or Why a Definition?

Definiranje nekog pojma ima svoj razlog i pristup.

Zašto želimo dati jasnu definiciju nautičkog turizma? Kada govorimo o nautičkom turizmu, čini se, na prvi pogled, da je sve jasno. No je li to baš tako? Što je to nautički turizam? Što se sve u njega ubraja? I na kraju, zašto to pitamo?

Nautički turizam, kao jedan od novijih pojmova, profilirao se kao pojam koji se, vrlo često, sreće u poslovnim krugovima kao djelatnost novijega datuma. Njime se bave pomorski i turistički orijentirani studiji. S obzirom na to da su poslovni i financijski rezultati nautičkog turizma sve zapaženiji, i od iznimnoga su interesa za nacionalno gospodarstvo, tim se pojmom bavi i službena legislativa i politika, te se on posebno evidentira u službenoj statistici. Analiziramo li uporabu tog pojma u praksi, već na prvi pogled možemo uočiti da on nije jasno i transparentno definiran. Razlike u njegovu shvaćanju sve su veće što se dublje ulazi u ovu problematiku, a kad se taj pojam pokuša odrediti na temelju vrste definiranja (realno, konceptualno, preskriptivno, nominalno ili neko drugo), posve je jasno da je pojam nautičkog turizma dosad ostao nedefiniran.

Ako znamo da je *definicija logičan postupak kojim se određuje sadržaj nekoga pojma koji treba izvesti s pomoću najbližega rodnog pojma i vrsne razlike*, uočavamo potpunu nejasnoću pojma nautičkog turizma.

Razvoj nautičkog turizma i njegovi dobri poslovni rezultati nisu donedavno praćeni adekvatnim istraživanjem, a što je inače osnovni zadatak znanosti. Ako znamo da su osnovna načela definiranja nekoga pojma *sveobuhvatnost, konciznost, sadržajnost i jasnost* - onda možemo zaključiti da ovaj pojam tako treba definirati.

2. Dileme u definiranju nautičkog turizma *Dilemmas in Defining Nautical Tourism*

Nautički turizam pojavio se kao uspješna gospodarska djelatnost. Njezin razvoj tražio je adekvatne kadrove i njihovu edukaciju. Vrijedno je pritom napomenuti da je prva katedra nautičkog turizma osnovana 1974. godine na Pedagoškoj akademiji u Zadru, pod vodstvom prof. dr. sc. Vlatka Jadrešića, jednoga od pionira nautičkog

turizma u Hrvatskoj. Pedagoška akademija razvila je tzv. *humanističku školu nautičkog turizma*, pa je razvrstavanje nautičkog turizma prema kriterijima te škole specifično.

Uskoro zatim pojavio se studij „Upravljanje lučicama i marinama“ na pomorskim fakultetima, a na nekim ekonomskim fakultetima u Hrvatskoj, posebno u priobalnim sveučilištima, formirane su i katedre nautičkog turizma, pa se ta djelatnost počela vrlo uspješno proučavati s više znanstvenih aspekata, što je potvrda njegove multidisciplinarnosti. Sve je to proizvelo stanovit kaos u njegovu shvaćanju jer se izučavanje nautičkog turizma proširilo i na neke druge studije, kao na studij geografije. To je pridonijelo, na prvi pogled, nejasnom definiranju njegova pojma, pa nedvojbeno potvrđuje potrebu multidisciplinarnoga pristupa, poradi čega se još više ističe složenost njegova definiranja.

U domeni nacionalne legislative, nautički je turizam odigrao posebnu ulogu. Kako?

Shvativši da je nautički turizam sve zanimljiviji za nacionalno gospodarstvo, državna administracija preuzela je aktivnu ulogu u njegovu razvoju, što se prvenstveno odnosi na donošenje adekvatne legislative. Tijekom tog postupka pokazalo se da je nautički turizam, zbog tematskih područja svoje djelatnosti, povezan s nekoliko ministarstava, i to s: Ministarstvom turizma, Ministarstvom pomorstva prometa i veza, Ministarstvom zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, Ministarstvom razvitka, a povremeno i s drugim ministarstvima. Ipak, u tome se posebno ističu svojim djelovanjem Ministarstvo turizma i Ministarstvo pomorstva, prometa i veza, što se posebno intenziviralo zadnjih 5-6 godina, kad je državna administracija donijela više podzakonskih akata koji reguliraju problematiku nautičkog turizma. Usto je i taj problem izrazite dvojne kompetencije riješen osnivanjem zajedničkog Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka. Novi ustroj ministarstva pridonio je uskladi na administrativnoj razini, ali nije riješio naš problem definiranja tog pojma, posebno kad je riječ o definiranju nautičkog turizma kao gospodarske djelatnosti.

Ipak, bez obzira na taj nedostatak nautički se turizam ubrzano razvijao profilirajući nove subdjelatnosti i nove kadrovske profile, kao njegove aktivne subjekte. Klasične luke počele su mijenjati svoj profil i namjenu, industrija plovila dijelom se usmjerila i specijalizirala za plovila namijenjena rekreaciji, razonodi, krstarenju, transoceanskim regatama i slično, a pojavile su se i nove djelatnosti.

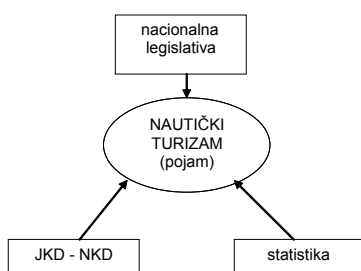
3. Izvori sustavnog definiranja *Sources of Systematic Defining*

„Pomaknut ću kuglu zemaljsku ako mi date jednu čvrstu točku“, rekao je Arhimed ističući važnost oslonca. Po tom uzoru i mi ističemo da je moguće definirati svaki pojam ako imamo izvor definiranja kao njegovu polazišnu točku.

Gdje je ta točka? Znači li definiranje nekog pojma i njegovo konačno određenje? Je li ono u dinamičnom gospodarstvu moguće?

Živimo u uvjetima dinamičnih promjena koje upućuju na relativnost svih tvrdih i konačnih stavova, pa tako i definicija. Definirati pojam možemo s mnogo aspekata, ovisno o tome što je svrha definiranja, a to je u našem nastojanju jasna praktična gospodarska i istraživačka funkcija. Iz te praktične gospodarske funkcije dolazimo do znanstvene potrebe definiranja, koja je s gospodarstvom uvijek u mrtvoj utrci jer jedna drugu potiču i uvjetuju, a u ovom je slučaju znanost očito zaostala.

Ako znamo da se uređeno društvo i uređeno gospodarstvo temelje na nacionalnoj legislativi, onda tu čvrstu točku trebamo potražiti upravo u njoj. Legislativa je dobar izvor jer, ako je ispravno shvatimo, vidjet ćemo da ona nije sama, već je dio makrosustava kojim se žele postići zacrtani gospodarski i razvojni ciljevi uređenoga društva. Legislativa u funkciji definiranja nautičkog turizma dio je složenoga sustava koji se sastoji od tri subizvora, činitelja, što možemo grafički prikazati.

Slika 1. Globalni makrosustav činitelja definiranja nautičkoga turizma

Fig. 1. Global macro system of factors defining nautical tourism

Izvor: izradio autor

Source: worked out by the author

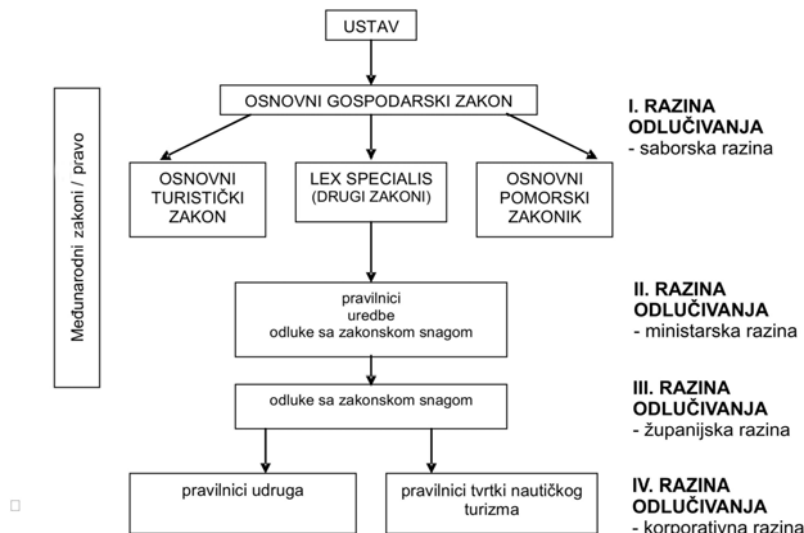
Dakle, sustav definiranja našega pojma čine relevantna nacionalna legislativa *lex specialis* zakona i podzakonskih akata, Jedinствена klasifikacija djelatnosti (JKD), to jest Nacionalna klasifikacija djelatnosti (NKD)¹, koja je usklađena s europskom klasifikacijom, te statistika.

3.1. Nacionalna legislativa – *lex specialis* nautičkog turizma

National Legislation – Lex Specialis – of Nautical Tourism

Svaka zemlja, pa tako i Hrvatska, u domeni svojih strateških gospodarskih interesa trudi se legislativom regulirati stanje u određenoj djelatnosti koja joj je od interesa, i to tako da na temelju relevantne legislative definira i zaštiti svoje interese. To je i razlog što svaka država neku djelatnost regulira drugačije nego neka druga zemlja. Te su razlike posebno izražene kad uspoređujemo način reguliranja neke djelatnosti promatrano s pozicija reguliranja turistički emitivne i receptivne zemlje. Ipak, i tu treba imati velik stupanj opreza jer ne postoje apsolutno emitivna i apsolutno receptivna zemlja.

Hrvatska, kao dominantno receptivna zemlja u nautičkom turizmu, pozicionirala je nautički turizam kao djelatnost od strateškog interesa, na takav način koji ocrtava njezinu razvojnu politiku i ulogu države u tome. Izrazito živa aktivnost hrvatske državne administracije na planu legislativnog reguliranja nautičkog turizma odvija se od kraja 90-ih godina do danas. U tom razdoblju Hrvatska je izgradila vrlo bogat legislativni sustav koji se odnosi na nautički turizam. Njegov model mogli bismo prikazati grafički.

Slika 2. Model globalnoga legislativnog sustava nautičkog turizma u Republici Hrvatskoj u 2006. godini

Fig. 2. Model of global legislative system of nautical tourism in republic of Croatia in 2006.

Izvor: izradio autor

Source: worked out by the author

¹ Pravilnik o razvrstavanju poslovnih subjekata prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti, NKD 2002, »Narodne novine«, 52/2003.

Nautički turizam, kao spoj turizma i pomorstva, reguliran je s dva osnovna zakona na kojima se bazira njegov razvoj i djelovanje, a to su:

- Zakon o turističkoj djelatnosti iz 1996. godine (NN, 8/96.),
- Pomorski zakonik iz 2004. godine (NN, 181/2004.).

U skupini *lex specialis* zakona koji se odnose i na nautičkoturističku djelatnost, možemo navesti nekoliko najvažnijih, kao:

- Zakon o pomorskom dobru i morskim lukama (NN, 158/2003.),
- Zakon o koncesijama (NN, 89/92.) (u pripremi novi zakon - podatak na Internetu),
- Zakon o plovidbi unutarnjim vodama (NN, 19/1998.),
- Zakon o lučkim kapetanijama (NN, 124/1997.),
- Zakon o hrvatskom registru brodova (NN, 81/96.),
- Zakon o Plovputu (NN, 73/97.).

Navedeni zakoni obrađuju pomorski i turistički aspekt nautičkog turizma, ali je njihova uloga posebno važna iz razloga što su oni nositelji razvoja legislativnoga sustava nautičkog turizma. Razina njihova donošenja je parlamentarna. Oni daju podlogu za detaljnju razradu nautičkog turizma i njegovih činitelja kroz pravilnike, uredbe, odluke i naredbe sa zakonskom snagom, koji su spuštteni na razinu ovlaštenoga ministarstva ili ministarstava.

Važni pravilnici, uredbe, odluke i naredbe sa zakonskom snagom koji se tiču nautičkog turizma su sljedeći:

- Pravilnik o zvanjima i uvjetima za stjecanje zvanja članova posade trgovačkih brodova unutarnje plovidbe Republike Hrvatske (NN, 171/2003.),
- Pravilnik o uvjetima koje mora zadovoljavati plovni objekt, te fizička ili pravna osoba koja obavlja djelatnost iznajmljivanja plovila (NN, 41/2005.),
- Pravilnik o brodicama i jahtama (NN, 27/2005.),
- Pravilnik o turističkim uslugama u nautičkom turizmu koje može pružati građanin (NN, 109/96.),
- Pravilnik o vrstama i kategorijama plovnih objekata nautičkog turizma (NN, 11/1997.),
- Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji luka nautičkog turizma (NN, 142/99.),
- Pravilnik o sadržaju, obrascima i načinu vođenja brodskih isprava i knjiga brodova trgovačke mornarice (NN, 55/91.).

Važne uredbe, odluke i naredbe su:

- Uredba o uvjetima za dolazak i boravak stranih jahti i brodica namijenjenih športu i razonodi u unutarnjim vodama u teritorijalnom moru Republike Hrvatske (NN, 40/2006.),
- Uredba o određivanju građevina od važnosti za Republiku Hrvatsku (NN, 6/2000.),

- Uredba o postupku davanja koncesije na pomorskom dobru (NN, 23/2004.),
- Uredba o postupku davanja koncesijskog odobrenja na pomorskom dobru (NN, 36/2004.),
- Uredba o uređenju i zaštiti zaštićenog obalnog područja mora (NN, 128/2004.),
- odluke o koncesiji pomorskog dobra u svrhu gospodarskog korištenja luke posebne namjene - Luke nautičkog turizma »naziv marine« (donose se pojedinačno u „Narodnim novinama“),
- Naredba o visini naknade za upis broda, jahte i brodice u upisnik brodova, odnosno jahti i očevidnik brodica (NN, 41/2005.),
- Naredba o visini naknade za privremeno obavljanje djelatnosti iznajmljivanja jahti i brodica (NN, 2/2005.),
- Naredba o visini naknade za sigurnost plovidbe koju plaćaju strane jahte i brodice (NN, 2/2005.).

Uz navedene zakone, pravilnike, uredbe, odluke i naredbe sa zakonskom snagom tematiku nautičkog turizma dodiruju i mnogi drugi zakoni i podzakonski akti koji se bave drugim gospodarskim područjima, kao na primjer građenjem, komunikacijskim sustavima, prometom i drugim.

Radi pojašnjenja doprinosa razvoju nautičkog turizma kroz razvoj legislative u Hrvatskoj, dajemo konkretno obrazloženje i reguliranje temeljnih činitelja u ovoj djelatnosti.

- *Luke nautičkog turizma* regulirane su »Pravilnikom o razvrstavanju i kategorizaciji luka nautičkog turizma« (NN, 142/99.), uz više dopuna toga pravilnika. U razvoju luka nautičkog turizma javlja se potreba za uvođenjem novog pojma *nautičke lučice*, za što se očekuje reguliranje dopunom Pravilnika u najskorije vrijeme.

- *Plovila nautičkog turizma* u smislu kategorizacije i određivanja minimalnih tehničkih uvjeta regulirana su »Pravilnikom o vrstama i kategorijama plovnih objekata nautičkog turizma« (NN, 11/1997.) i s više dopuna toga pravilnika.

- *Skipper*, kao istaknuti subjekt nautičkog turizma i nautičar koji se komercijalno bavi prijevozom turista i upravljanjem jahtama, reguliran je manjim dijelom »Pomorskim zakonikom«, a detaljno »Pravilnikom o brodicama i jahtama« (NN, 27/2005.). Taj pravilnik regulira gotovo sve pojmove koji se odnose na plovila i plovidbu, pa i osnovne uvjete gradnje plovila i način upisa u registar.

- *Charter*, u smislu definiranja plovila, načina poslovanja i registriranja poslovanja, reguliran je »Pravilnikom o uvjetima koje mora zadovoljavati plovni objekt, te fizička ili pravna osoba koja obavlja djelatnost iznajmljivanja plovila« (NN, 41/2005.). Problematika poslovanja *chartera* jednim je dijelom regulirana »Pravilnikom o brodicama i jahtama« (NN, 27/2005.) i »Naredbom o visini naknade za upis broda, jahte i brodice u upisnik brodova, odnosno jahti i očevidnik brodica« (NN, 2/2005.).

- *Vinjeta* i druge naknade te reguliranje strane jahte u plovidbi hrvatskim dijelom Jadrana obuhvaćeni su »Uredbom o uvjetima za dolazak i boravak stranih jahti i brodica namijenjenih športu i rasonodi u unutarnjim vodama u teritorijalnom moru Republike Hrvatske« (NN, 40/2006.) i »Naredbom o visini naknade za upis broda, jahte i brodice u upisnik brodova, odnosno jahti i očevidnik brodica« (NN, 41/2005.).

- *Koncesija*, kao vrlo važna karakteristika poslovanja luka nautičkog turizma, regulirana je »Zakonom o koncesijama« (NN, 89/92.) i »Uredbom o postupku davanja koncesije na pomorskom dobru« (NN, 23/2004.), a rješava se na državnoj i na županijskoj razini na temelju odluka o koncesiji pomorskog dobra u svrhu gospodarskog korištenja luke posebne namjene - luke nautičkog turizma »naziv marine«, a objavljuje se pojedinačno u »Narodnim novinama«.

- *Plovni putevi, održavanje objekata važnih za sigurnost plovidbe (svjetionici), obavljanje radijske službe i istraživački radovi* zakonski su regulirani »Zakonom o Plovputu« (NN, 73/97.). Na temelju toga zakona omogućena je realizacija zanimljivog projekta nautičke turističke ponude - svjetionika kao posebne i specifične ponude.

- *Tko se može i kako baviti nautičkim turizmom*, u domeni maloga osobnog poduzetništva regulirano je »Pravilnikom o turističkim uslugama u nautičkom turizmu koje može pružati građanin« (NN, 109/96.).

Problematika gradnje u pomorskom pojasu, ekologija i druge važne teme reguliraju se nizom ostalih zakona i podzakonskih akata.

Ova zakonska regulativa doživljava dogradnju dopunom zakona i podzakonskih akata, što potvrđuje dinamičnost legislativnog sustava, a očituje se i u redizajniranju ovlaštenosti, posebno u postupnom jačanju županijske razine odlučivanja. Time se pojačava motiviranost boljom povezanošću administracije s regionalnim i lokalnim gospodarstvom, čime se pridonosi boljem upravljanju resursima. Posebno dobre rezultate tako profilirane suradnje administracije i nautičkog turizma postižu naše zapadne županije na Jadranu.

3.2. Statistika

Statistics

Statistika je vrlo važan dio državnog sustava koji uzimamo kao jedan od izvora pri definiranju nautičkoga turizma.² U čemu je pritom važnost statistike?

Kao što znamo, statistika je znanost koja se bavi proučavanjem masovnih pojava i utvrđivanjem sličnosti i razlika među njima. Subjekti nautičkog turizma su turisti kojima, zbog specifičnog načina konzumiranja nautičkog turizma, dajemo ime nautičari, ali nautičari su samo aktivniji subjekti nautičkog turizma, a svi ostali su subjekti/turisti, kao i u klasičnom turizmu. U postupku

definiranja turizma statistika je morala najprije definirati turista kao pojedinca kako bi na taj način definirala turizam kao djelatnost. Taj je redosljed logičan ako znamo da su tablice osnovni način statističkog prikaza i statističke analitičke komunikacije. Dakle, statistika je regulirala tko se ubraja u turiste, a tko ne, da bi međunarodno udruženje znanstvenih turističkih eksperata (AIEST) prihvatilo preskriptivnu definiciju turizma W. Kurzikera i K. Krafta, koja glasi: »Turizam je skup odnosa i pojava nastalih prilikom putovanja i boravka stranaca u nekom kraju ukoliko taj boravak ne znači stalno nastanjanje i nije vezan za stjecanje zarade.«³ Budući da se statistika bavi nautičkim turizmom kao dijelom turizma, njezina je uloga u definiranju i razvrstavanju nautičkog turizma vrlo bitna. Nautički je turizam, u hrvatskim uvjetima, ispunio četiri osnovna kriterija selektivne turističke vrste:⁴

- *tržišnu prepoznatljivost,*

- *troškovnu dominantnost u strukturi troškova nautičara,*

- *dodatnu potražnju nautičara koja se izdvaja iz klasičnog turizma, a realizira se kroz dodatnu ponudu nautičkog turizma,*

- *statistički dovoljno masovan da bi bio statistički signifikantan.*

Kako je nautički turizam ispunio navedena četiri osnovna kriterija selektivne gospodarske i turističke vrste, statistika ga evidentira i analizira kao oblikovani turistički fenomen. Navedeno mu je pribavilo posebno mjesto u statistici i statističkim istraživanjima, a koja su sve češća i kompleksnija. Prioritetan je zadatak statistike razlučiti i definirati nautičare kao subjekte u nautičkom turizmu, što je ona i uradila.

3.3. Nacionalna klasifikacija djelatnosti

National Classification of Activities

Nacionalna klasifikacija djelatnosti (NKD), ili Jedinstvena klasifikacija djelatnosti (JKD), državni je dokument koji je na poseban način prikladan za daljnju upotrebu u zakonodavstvu i statistici, a kojim se definiraju sve gospodarske djelatnosti. Svaka europska zemlja uskladila je taj dokument s klasifikacijom Europske unije (NACE Rev. 1.), a koja je sukladna međunarodnoj standardnoj klasifikaciji djelatnosti Ujedinjenih naroda (ISIC Rev. 3.). Nacionalna klasifikacija djelatnosti relativno je stalan dokument koji se usklađuje ovisno o razvoju gospodarstva i promjena u klasifikacijama više razine, kao što su NACE i ISIC. Prošlo usklađenje NKD-a u Hrvatskoj izvršeno je krajem 2002. godine, a objavljeno je u »Narodnim novinama«, 52/2003. Pri obrazloženju NKD-a kao važnog činitelja u definiranju nautičkog turizma kao djelatnosti, potrebno je dati dodatna obrazloženja. NKD je, kao što smo rekli, državni dokument u obliku popisa svih gospodarskih djelatnosti,

³ *Rječnik turizma*, Masmedia, Zagreb, 2001.

⁴ Iz predavanja 2006. godine »Selektivni turizam« prof. dr. sc. Vlatka Jadrešića i dr. sc. Tihomira Lukovića na Odjelu za ekonomiju i poslovnu ekonomiju Sveučilišta u Dubrovniku

² Na statistički kriterij u definiranju turizma i nautičkog turizma poziva se prof. dr. sc. Ante Dulčić, *Nautički turizam i upravljanje lukom nautičkog turizma*, Ekokon d.o.o., Split, 2002.

napravljenoga po posebnim kriterijima. Uloga NKD-a je prvenstveno statistička, manje gospodarska, te je kao takva na prvi pogled nelogična. Tako, *charter* i *cruising* nalazimo u području 61 - »vodeni prijevoz« i 71 - »iznajmljivanje opreme i strojeva bez rukovatelja«, a »poslovanje marina« nalazimo u području 92 - »rekreacijske, kulturne i sportske djelatnosti«. Prema istoj klasifikaciji, poslovanje turoperatora i turističkih agencija, pa i pružanje usluga turistima, nalazimo u području 63 - »prateće i pomoćne djelatnosti u prijevozu«. Takve i slične nelogičnosti susreću se i za druge djelatnosti, te je jasno da je uloga NKD-a podređena drugom cilju i svrsi - prvenstveno statističkoj. Zbog toga treba biti oprezan pri uporabi NKD-a i određivanju njegove uloge u definiranju nekoga gospodarskog pojma. U definiranju nautičkog turizma uloga NKD-a sastojala se u definiranju tri njegove temeljne djelatnosti, što je NKD ispunio evidentirajući njegove tri selektivne vrste. Uz doprinos *lex specialis* hrvatske legislative, Hrvatska je točno odredila osnovne vrste i podvrste nautičkog turizma, te njihovo mjesto i ulogu u nacionalnom gospodarstvu.

Dakle, NKD Republike Hrvatske u područjima NKD-a 61, 71 i 92 definira djelatnosti od važnosti za shvaćanje nautičkog turizma.

Ipak treba reći da se statistička metoda, vrlo česta pri definiranju nautičkog turizma, odnosi na reguliranje djelatnosti i podređena je osnovnoj svrsi, *nomenklaturi djelatnosti*, dakle potrebama statistike. Nomenklatura djelatnosti, kao državni dokument, vrlo dobro i precizno definira i klasificira sve gospodarske djelatnosti, ali se ne bavi definiranjem pojma nautičkog turizma. Zbog toga mislimo da statistička metoda ne pridonosi usporednom definiranju nautičkoga turizma, već specficiranju njegovih vrsta i oblika kao gospodarske djelatnosti, iz čega izvlačimo pojam nautičkog turizma. Ta uloga statističke metode i NKD-a kao njezina dijela, vrlo je važna.

4. Definiranje nautičkog turizma, suprotstavljeni ili dopunjujući pristupi?

Defining of Nautical Tourism, Opposite or Supplementary Approaches

U domeni znanstvenog istraživanja nautičkog turizma profilirala su se dva pristupa:

- a) znanstveno-praktični pristup,
- b) humanistička škola nautičkog turizma.

Iz daljnjeg obrazloženja vidjet ćemo da se ti pristupi međusobno dopunjuju pridonoseći znanstvenom istraživanju nautičkog turizma i praktičnoj implementaciji istraživačkih rezultata.

4.1. Znanstveno-praktični pristup proučavanju nautičkog turizma

Scientific-practical Approach to Study of Nautical Tourism

Kao što smo obrazložili, tri su osnovna izvora iz kojih izvodimo i definiramo pojam nautičkog turizma.

Zakonsko reguliranje nautičkog turizma definirano je »Zakonom o turističkoj djelatnosti«, koji kaže:⁵ »Nautički turizam je plovidba i boravak turista - nautičara na plovnicima (jahta, brodica i sl.), kao i boravak u lukama nautičkog turizma radi odmora i rekreacije.« Takvom se definicijom regulira i definira nautički turizam kao gospodarska djelatnost, čime se zakonski definira način gospodarenja. Radi pojašnjenja djelatnosti nautičkog turizma u Zakonu se člankom 53. definiraju i grupiraju usluge nautičkog turizma kao:

1. iznajmljivanje prostora uz uređenu i djelomično ili potpuno zaštićenu obalu (u daljnjem tekstu: vez) za smještaj plovnicima i turista nautičara koji borave na njima,
2. iznajmljivanje plovnicima za odmor i rekreaciju (*charter*, *cruising* i sl.),
3. usluge skipera,
4. prihvat, čuvanje i održavanje plovnicima na vezu u moru i suhom vezu,
5. usluge opskrbe nautičara (vodom, gorivom, namirnicama, rezervnim dijelovima, opremom i sl.),
6. uređenje i priprema plovnicima,
7. davanje različitih informacija nautičarima (vremenska prognoza, nautički vodiči i sl.),
8. škole jedrenja, obuke za skipere i voditelje brodica,
9. druge usluge za potrebe nautičkog turizma.

Takva legislativna definicija, s aspekta zakona i specficiranja djelatnosti, posve zadovoljava svrhu definiranja. Ona se koristi i pojmovima *chartera*, *cruisinga* i najma vezova, te poslovanja marina.

Osnovna klasifikacija nautičkog turizma koju nalazimo u NKD-u je:⁶

- Područje 61 - Vodeni prijevoz (*cruising*):
 - 61.10.1 pomorski i obalni prijevoz putnika:
 - iznajmljivanje brodova i čamaca s posadom (*charter*),
 - prijevoz brodovima ili čamcima za izlete, kružna putovanja i razgledavanje (*cruising*),
 - iznajmljivanje plovila s rukovateljem (*charter*).
- Područje 71 – Iznajmljivanje strojeva i opreme bez

⁵ »Narodne novine«, 8/1996, članak 52.

⁶ Pravilnik o razvrstavanju poslovnih subjekata prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti, NKD 2002, »Narodne novine«, 52/2003.

rukovatelja:

- 71.22 Iznajmljivanje plovnih prijevoznih sredstava (*charter*),
- 71.22.0 Iznajmljivanje plovnih prijevoznih sredstava (*charter*),
- 71.40.1 Iznajmljivanje sportske opreme - iznajmljivanje čamaca za zabavu (*charter*).
- Područje 92 – Rekreativne, kulturne i sportske djelatnosti; podskupina
- 92.62.1 Djelatnosti marina (*poslovanje marina*).

Kao što smo naglasili, NKD ima za nas ulogu potvrde postojanja prepoznatljivih djelatnosti kao priznatih selektivnih vrsta nautičkog turizma. Time je uloga NKD-a završena i tu počinje uloga nacionalne legislative, koja zakonima *lex specialis* definira svaku od tih vrsta i razvrstava subjektu, subjekte i objekte unutar njih. Na taj način definiran je nacionalni sustav, u kojemu se nautičkom turizmu daje poseban gospodarski značaj.

Iz svega možemo definiraju pojma nautičkog turizma, koje je proizišlo iz Zakona o turizmu, pridružiti definiciju koju izvodimo iz definicije turizma kao:⁷ *Nautički turizam je ukupnost aktivnosti i odnosa koji su uzrokovani boravkom turista nautičara u lukama nautičkog turizma ili izvan njih, te korištenjem plovnih objekata i drugih objekata vezanih za nautičku turističku djelatnost, radi rekreacije, športa, razonode i drugih potreba.*⁸ Ta definicija ima elemente *realne, konceptualne i nominalne* definicije jer rasvjetljava bit stvari, određuje njegov sadržaj i pojašnjava značenje riječi.

U čemu smatramo definiciju prihvatljivom s obzirom na objektivne okolnosti u kojima se odvija nautičkoturistička djelatnost?

1. Da bismo primijenili *kriterij sveobuhvatnosti*, koliko je god bilo moguće odbacili smo zamku da ulazimo u detaljiziranje nautičkoturističkih djelatnosti. Naime, analiza TOMAS 2004, kao i druge analize, pokazala je da *plovidba* na plovilima nije uvjet nautičkog turizma. Jedan dio korisnika nautičke turističke ponude boravi na plovilu, a da tijekom cijelog svog boravka ne isplove. Osim toga, *cruising* kao veliki svjetski *business*, koji spada u nautički turizam, obuhvaćamo ovom definicijom tako da se ne ograničavamo samo na luke nautičkog turizma već uvodimo i plovila kao sredstvo. Zato smo riječ *plovidba* zamijenili riječju *korištenje*, što je sveobuhvatnije, a time i primjerenije situaciji.

2. Nautičari ne borave samo u lukama nautičkoga turizma nego i u uvalama ili na »divljem vezu«, pa je tu činjenicu trebalo uzeti u obzir. Prevladava mišljenje da je potrebno dopustiti nautičaru noćenje izvan »klišeja« luke nautičkog turizma, to prije što je riječ o karakteristikama koja privlači turiste na hrvatski dio Jadrana. Razvoj nautičkog turizma u smislu održivog razvoja, koji podrazumijeva limitiranje saturacije obale, poradi zaštite prirode kao

motivacijskog turističkog resursa, potencira multidisciplinarno istraživanje obale.⁹ Zbog toga smo u definiciju uveli pojam »ili izvan nje« (misli se na luku nautičkog turizma).

3. U definiciju smo uz neizostavni pojam »plovilo«, ubacili »i drugih objekata povezanih s nautičkoturističkom djelatnosti« jer se sama djelatnost širi zbog svoje diversifikacije. Tako je noćenje u okviru nautičkoturističke ponude sve češće povezano s noćenjem u objektima koji su sastavni dio ponude marina na Mediteranu. Pojavljuju se i druge aktivnosti i vrste plovila (turističke podmornice i batiskafi) koja se razvrstavaju u domeni nautičkog turizma lokacijski vezana za luke nautičkog turizma.¹⁰

4. Osim športa, rekreacije i razonode, koji obuhvaćaju gotovo sve ljudske potrebe i interesne sadržaje u potražnji nautičkog turizma, uveli smo pojam »i drugih potreba«. Razlog je tome potražnja koja se gotovo svakodnevno širi u smislu motiva i dio je sve jačega, vertikalno izraženog, strateškog menadžmenta marina, kao najvišeg stupnja kvalitete ponude.

U biti, ova definicija sadržava sve elemente nautičkoturističke djelatnosti koje su uočili i drugi autori. Ipak, kao svaka nova definicija, više se približava objektivnim pojavama uočenima u načinu konzumiranja nautičkoturističkih proizvoda, a ne samo proizvoda luka nautičkog turizma. Treba međutim naglasiti da su turizam i nautički turizam *izvedeni pojmovi* što predstavljaju skup djelatnosti koje se u njih svrstavaju, a koje se mogu s vremenom mijenjati i dopunjavati. Zbog toga kažemo da je nautički turizam multidisciplinarna djelatnost koja nije jednoznačno određena.

Radi jednostavnosti definiranja pojma nautičkog turizma i njegove uporabe u svakodnevnoj praksi, predlažemo ovakvu definiciju: *Nautički turizam je multifunkcionalna turistička djelatnost s vrlo izraženom pomorskom komponentom.*¹¹

Ta jednostavna i praktična definicija ističe osnovne karakteristike nautičkog turizma koje ga svrstavaju u turističku djelatnost, gdje se uz turističko znanje traže i pomorske vještine i znanja.

I nadalje ostaje pitanje što sve, u gospodarskom smislu, podrazumijeva pojam nautičkog turizma.

Kao što smo naveli, »Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji luka nautičkog turizma« (NN, 142/99.), »Pravilnik o vrstama i kategorijama plovnih objekata nautičkog turizma« (NN, 11/1997.) i »Pravilnik o brodicama i jahtama« (NN, 27/2005.) tri su ključna pravilnika koja pridonose pojašnjenju razvrstavanja osnovnih djelatnosti nautičkog turizma. Na temelju tih pravilnika, koji reguliraju *djelatnosti poslovanja luka nautičkog turizma, djelatnosti chartera i djelatnosti cruisinga*, poradi detaljnijega pojašnjenja prikazat ćemo nautički turizam i njegove osnovne djelatnosti grafički sljedećim modelom.

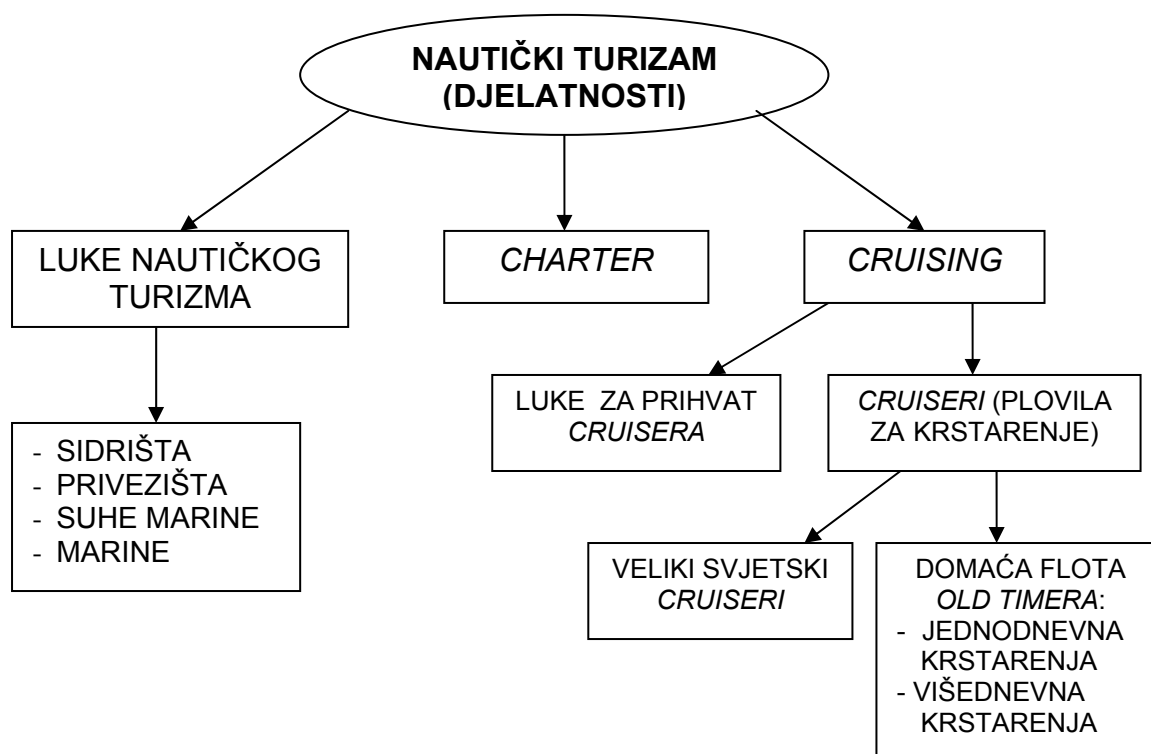
⁹ Prof. dr. sc. Vlatko Jadrešić, *Turizam u interdisciplinarnoj teoriji i primjeni*, Školska knjiga, Zagreb, 2001, str. 299.

¹⁰ Prof. dr. sc. Josip Samanović, *Nautički turizam i management marina*, Visoka pomorska škola u Splitu i prof. dr. sc. Ante Dulčić, *Nautički turizam i upravljanje lukom nautičkog turizma*, Ekokon d.o.o., Split, 2002.

¹¹ Iz predavanja 2006. godine »Nautički turizam« dr. sc. Tihomira Lukovića na Odjelu za ekonomiju i poslovnu ekonomiju Sveučilišta u Dubrovniku.

⁷ Iz predavanja 2006. godine »Nautički turizam« dr. sc. Tihomira Lukovića na Odjelu za ekonomiju i poslovnu ekonomiju Sveučilišta u Dubrovniku.

⁸ Vrlo sličnu definiciju nalazimo u: prof. dr. sc. Ante Dulčić, *Nautički turizam i upravljanje lukom nautičkog turizma*, Ekokon d.o.o., Split, 2002, str. 11.

Slika 3. Model razvrstavanja osnovnih vrsta djelatnosti nautičkog turizma u Hrvatskoj

Fig. 3. Classification model of basic activities of nautical tourism in Croatia

Izvor: izradio autor

Source: Worked out by he author

Kao što vidimo iz prikazanog modela djelatnosti nautičkog turizma, ova je djelatnost vrlo složena i još uvijek nedovoljno obrađena. To nam potvrđuju i neki vrlo važni državni razvojni dokumenti, kao »Strategija razvoja nautičkog turizma RH«,¹² u kojoj se *charter* jedva pojmovno spominje, a o *cruisingu* nema ni riječi. Time ne želimo umanjiti vrijednost toga državnog dokumenta, već želimo uputiti na problem definiranja ovog pojma, koji se još uvijek dominantno vezuje za luke nautičkog turizma, ili samo za marine. Važnost je luka nautičkog turizma neosporna, ali to ne negira važnost *cruisinga* i *chartera*.¹³ Upozoravamo na izvjesnost da će *cruising*, kako domaći tako i svjetski, vrlo brzo promijeniti profil najvećih hrvatskih luka, što upućuje na potrebu jasnog definiranja, shvaćanja i tretmana nautičkog turizma kao složene djelatnosti.

4.2. Humanistička škola nautičkoga turizma

Humanistic School of Nautical Tourism

Kao jednu od klasičnih škola u kojoj je zastupljen nautički turizam vrijedno je spomenuti *humanističku školu* nautičkog turizma 70-ih godina pri Pedagoškoj akademiji u Zadru. Uz izučavanje društvenih i socijalnih aspekata

nautičkog turizma kojima se pridonosi njegovu održivom razvoju, ta škola dala je i specifične podjele nautičkog turizma i njegovih turističkih vrsta koje stavljaju u središte razmatranja čovjeka/turista kao korisnika turističkih usluga. U čemu je svrha i doprinos tih podjela? One imaju za cilj razmotriti sve pozitivne i negativne društveno-sociološke aspekte u razvoju nautičkog turizma i upozoriti na njih, ako je moguće, prije njihova nastanka.¹⁴

Razvrstavanje osnovnih vrsta nautičkog turizma s obzirom na prevladavajući motiv koji ih oblikuje, omogućuje nam da razlikujemo ove tipove nautičkog turizma: *mobilni, plovidbeni, kupališni, boravišni, športski, zimovališni, izletnički, ribolovni, kulturni, zdravstveni i ambijentalni*.

Sa stajališta *veličine i vrste plovila*, nautički turizam dijelimo na:

- brodski ili »veliki« (putnički, putničko-turistički brodovi, putničko-teretni brodovi, trajekti, *ferry boat* i hidrokrilni brodovi, brodovi – ploveće kuće ili ploveći hoteli i sl.),

- jahting turizam (jahte raznih tipova i veličina za krstarenje i izlete),

¹² Internet, www.hhi.hr

¹³ Prof. dr. sc. Josip Šamanović, *Nautički turizam i management marina*, Visoka pomorska škola u Splitu, Split, 2002, str. 105 – 152.

¹⁴ Vlatko Jadrešić, *Turizam u interdisciplinarnoj teoriji i primjeni*, Školska knjiga, Zagreb, 2001, str. 144 – 147.

- moto-nautički turizam (jedrilice, čamci s motorom i bez njega, gliseri različitih vrsta, raznovrsna plovila za šport i rekreaciju, specijalna plovila za podvodnu aktivnost itd.).

S gledišta *udjela, opsega i područja plovidbe te značenja* u nautičkom turizmu, razlikujemo:

- »veliki« nautički turizam (plovidba u većim plovnim objektima – oceanska krstarenja, krstarenja u zatvorenim morima, *cruising*, duži izleti, *charteri*),

- »mali« nautički turizam ili zabavna navigacija (suvremeno malo brodarstvo – »mala ili 4. flota«, jahte, jedrilice, športski čamci, gliseri, razni plovni objekti za zabavu i dokolicu i sl.).

Sa stajališta *organizacije plovidbe* razlikujemo ove podvrste nautičkog turizma:

- individualni,
- grupni – masovni,
- nautički turizam u konvojima.

Podjela nautičkog turizma prema *itinererima* (planu plovidbe):

- u zatvorenim morima, rijekama i jezerima,
- prekomorski i oceanski – lokalni,
- nacionalni,
- međunarodni.

Tipovi nautičkog turizma prema *svrsi plovidbe*:

- izletnički,
- krstarenje, jedrenje,
- plovidba radi športa i razonode,
- podvodna plovidba,
- kombinirani i brzi turistički prijevoz.

Podjela nautičkog turizma prema *sektorima* (područjima):

- obalni,
- kupališni (različita plovila-vozila za rekreaciju i šport na moru na nožni, ručni ili motorni pogon),
- nautički kamping,
- ladanjski (boravišni) u turističkim lukama,
- nautički turizam na otvorenim morima i oceanima – otočni.

Tipovi nautičkog turizma s obzirom na *opseg* mogu se promatrati s tri stajališta: *zemljopisno-fizičkoga, tehničkog i komparativnog*, a u odnosu prema drugim oblicima turizma.

Jedan od vodećih znanstvenika predstavnika humanističke škole nautičkog turizma u Hrvatskoj prof. dr. Vlatko Jadrešić, razmatrajući navedene podjele

zaključuje¹⁵: »Sve te podjele i organizacijski oblici rezultat su zadovoljenja čovjekove motivacije za određenom potrebom ili uslugom, te čovjekova mentaliteta (kolektivnog, grupnog ili interpersonalnog i individualnog). Humanističko izučavanje nautičkog turizma doprinos je njegovom ispravnom profiliranju i usmjeravanju njegovog razvoja prema principima održivosti. Stoga ovo izučavanje treba podržati i nadalje razvijati.«

Naše razmatranje izučavanja nautičkog turizma u ovom radu više je ekonomski i gospodarski usmjereno, pa ćemo s tog aspekta nastaviti svoja nastojanja. Ipak, neosporna je činjenica međusobne ovisnosti svih činitelja nautičkog turizma i aspekata njegove analize, što znači da podržavamo koncept održivoga razvoja nautičkog turizma i u Hrvatskoj i na Mediteranu.

5. Zaključak

Conclusion

Iz dosad navedenoga vidi se da je definiranje pojma i djelatnosti nautičkog turizma relativno složeno. Mi smo ga temeljili na državnom sustavu koji se sastoji od legislative, statistike i nacionalne klasifikacijske djelatnosti. Razlog je tome u praktičnosti i gospodarskoj primjenjivosti definiranja, a što proizlazi iz činjenice da bez zakonskog reguliranja gospodarskih djelatnosti nema ni njihove transparentnosti. Pri definiranju nautičkog turizma nailazi se na složen problem iz razloga vrlo utjecajne pomorske komponente u njemu. Kako smo vidjeli, dominantne ovlasti nad nautičkim turizmom ima Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka, što je s obzirom na karakter djelatnosti sasvim logično. U interesu pojednostavljenja definiranja, još jednom ističemo vrlo praktičnu definiciju, od koje u svim analizama i diskusijama treba započeti: *Nautički turizam je multifunkcionalna turistička djelatnost, s veoma izraženom pomorskom komponentom*. Ta definicija jednostavna je i jasna i objašnjava osnovni sadržaj ovoga turističkog fenomena i djelatnosti. Zato nije oportuno izučavati nautički turizam na ekonomskim i pomorskim fakultetima, kao i drugima, na takav način kao što je to u Hrvatskoj. Značaj nautičkog turizma i njegovu multidisciplinarnost shvatile su i emitivne zemlje, kao Njemačka, koje istražuju ovaj turistički fenomen na studijima turizma. Potrebu multidisciplinarnog istraživanja i razvoja nautičkog turizma prihvatila je i 7. konferencija IASSTa (*International Association for Safety and Survival Training*)¹⁶, održana u Šibeniku 9. listopada 2006. Poradi kontroliranog upravljanja održivim razvojem nautičkog turizma na obalama Mediterana, Konferencija je preporučila i podržala rad na standardizaciji i certifikaciji poslova u marinama u dvije skupine poslova, ekonomskim i pomorskim. Kako ništa nije konačno i definitivno, tako će se i definicija nautičkog turizma sigurno dopunjavati, ali da bi se mogla dopunjavati i mijenjati, treba je početno odrediti.

¹⁵ Vlatko Jadrešić, *Turizam u interdisciplinarnoj teoriji i primjeni*, Školska knjiga, Zagreb 2001, str. 144. – 147.

¹⁶ »The Human Element in safety and Survival at Sea«, Zbornik radova, 7th International Conference, October 9th – 10th, 2006, Šibenik, Croatia

Literatura**References**

1. Dulčić, Ante, *Nautički turizam i upravljanje lukom nautičkog turizma*, Ekokon Split, 2002.
2. Jadrešić, Vlatko, *Nautički turizam*, Pedagoška akademija Zadar, Zadar, 1978.
3. Jadrešić, Vlatko, *Turizam u interdisciplinarnoj teoriji i primjeni*, Školska knjiga, Zagreb, 2001.
4. Luković, Tihomir, Sveučilište u Dubrovniku, predavanja na katedri za nautički turizam u zimskom semestru 2006. godine
5. Luković, Tihomir, *Marketing koncepcija razvoja nautičkog turizma Hrvatske*, Ekonomsko istraživački biro, Split, Split, 1995.
6. Luković, Tihomir & koautori, *Nautički turizam europskog dijela Mediterana*, Hrvatska Paneuropska Unija Split, Split, 2002.
7. Luković conte Tihomir & Jurgen Strasburger, *Yachting on the european part of the Mediterranean*, Verlag Robert-Mayer-Scholz, Nuernberg, 2005
8. Šamanović, Josip, *Nautički turizam i management marina*, Visoka pomorska škola Split, Split, 2002.
9. Internet, razni zakoni i podzakonski akti.

Rukopis primljen: 28. 11. 2006.

SVEUČILIŠNI CENTAR ZA JEZIKE

ŽELIŠ POČETI ILI NASTAVITI UČITI

ENGLISKI, FRANCUSKI, NJEMAČKI, TALIJANSKI,
ŠPANJOLSKI, RUSKI, ČEŠKI ILI HRVATSKI ZA STRANCE

početni

osnovni

dostednji

Još jedan jezik ...
COOL!

srednji

viši srednji

napredni

**DODI U SVEUČILIŠNI CENTAR
ZA JEZIKE**

tel: 020 445 878
e-mail: lang@unidu.hr
www.unidu.hr/lang